

Brezpotja

Ko nam poti ne določajo rdeče-bele markacije

Besedilo in Fotografije: Vladimir Habjan

Bricelj, Morež in Bedinji vrh v Loški steni

... »Upam tudi, da bo knjiga opogumila marsikoga, ki si doslej ni upal stopiti z markirane poti. Na brezpotnem svetu je stik z naravo intenzivnejši kot na označenih poteh. Hoja po brezpotju pomeni akcijo, planinec ne prepušča vodstva vrsti rdečih znamenj, temveč sam prevzame pobudo. Na brezpotnem svetu bo lahko zrastle tista, pri nas žal tako maloštevilna vrsta planincev, ki pomeni vmesno stopnjo med obiskovalci markiranih poti in alpinisti ...« To so besede avtorja Tineta Miheliča iz prve izdaje planinskega vodnika Julijske Alpe leta 1974. Preberimo, kaj nam piše osemnajst let pozneje: »Kaj pa moji ljubi brezpotniki, ki sem jim že v prvi izdaji vodnika naložil toliko dela? Moram reči, da so se kar lepo namnožili - z veseljem in nemalokrat jih srečujem na Pelcih, na Martuljskih grebenih, v samotah Fužinskih planin idr. Do teh pustolovskih ljubiteljev alternativnega planinstva čutim posebno naklonjenost, saj imajo najčistejši odnos do gora in se tudi zavedajo, da so tovrstni užitki dosegljivi le v neomadeževani naravi.« Tole je malce nenavaden začetek uvodnega prispevka aktualne teme, pa kaj bi izumljal kaj novega, če nam Tine tako kratko in jedrnatno pove skoraj vse, kar je za uvod potrebno.

Na pot, kjer ni poti

Kaj je pravzaprav brezpotje? Strogo gledano je to predvsem tisti gorski svet, v katerem ni nobenih poti, obstajajo sicer lahko stečine divjadi ali ostan-

ki steza, po večini pa je neshojeno. Po drugi strani pa si kot brezpotje pravzaprav predstavljamo tudi bolj ali manj uhojene poti, ki pa niso označene s Knafeljčevimi markacijami - to je namreč uradna oznaka markirane poti (nekatero poti so sicer markirane tudi »po domače« s črtami, krogci in podobnim, kar sicer ne šteje za »uradno« markiranje, nam pa sledenje poti vsekakor olajša). Če povzamem: s hojo po brezpotju mislimo torej na vsako hojo zunaj markiranih poti, ki so označene s Knafeljčevimi markacijami. Po zahtevnosti brezpotje podobno kot označene poti delimo na nezahtevno (lahko), zahtevno in zelo zahtevno ter nemarkirane poti na nezahtevne, zahtevne in zelo zahtevne.

Ali obstaja kategorizacija slovenskih brezpotij in nemarkiranih poti? Uradne ni, nekaj v zvezi s tem pa se le dogaja. Pri Planinski zvezi Slovenije se ukvarja s tem Odbor za kategorizacijo, ki (sicer v vodniške namene) sestavlja takšno kategorizacijo, vendar ta javnosti za zdaj (še) ni dostopna. Upajmo, da nekoč bo, saj je to za uporabnika pomemben podatek. Trenutno je treba priznati, da ima založba Sidarta s svojimi vodniki še najboljši katalog brezpotij in nemarkiranih poti, težava pa je v tem, da je ocena težavnosti prepuščena avtorju vodnika, to pa seveda pomeni subjektivno mnenje (ne glede na odličnost vodnikov Planinske založbe Julijske Alpe in Karavanke nobeden izmed njih ne uporablja dosledno »uradne« delitve zahtevnosti, vodnik Kamniško-Savinjske Alpe, ki je v pripravi, pa jo bo že upošteval).

Zakaj se odločimo, da se bomo poslovili od markiranih poti, je vprašanje, s katerim se tu ne bom ukvarjal. Poti, po katerih hodimo, so zelo različne. Nekateri, še preden »shodijo«, že plezajo težke smeri, drugi imajo bolj običajno pot: od lahkega k zahtevnejšemu, to pomeni: od markiranih poti v brezpotja in morda pozneje še v plezalne smeri. Vsekakor nam je verjetno vsem skupno to, da nas hoja samo po markiranih poteh prej ali slej ne zadovoljuje več, morda nas celo moti. Po markiranih poteh je namreč vse preveč vedenja, ki ne sodi v gore (t. i. dolinska »kultura« v gorah).

Gremo na poskusno turo

Kako se lotimo brezpotij, kaj vse moramo vedeti in kaj vse poznati, preden se odpravimo na

Lašči pod Plaskim Voglom – daleč od markiranih poti

pot, po kateri nas ne bodo vodile zanesljive markacije? Vsekakor moramo biti bolj izkušeni. To pomeni, da moramo imeti več znanja o gorstvih, orientaciji, vremenu, tehniki gibanja, opremi, nevarnostih in še čem. Preveč pogumni ne smemo biti, preveč »cagavi« pa tudi ne. V začetku se lotimo lažjih ciljev, šele pozneje zahtevnejših. Še vedno velja staro reklo: v lepem vremenu in ugodnih razmerah je vedno lažje kot v neugodnih. Ko nas zagrne megla, se pokažejo naše orientacijske sposobnosti, ko je skala mokra, plezalske in tako naprej. Kje dobiti vsa ta znanja? Načinov je več, izbira pa prepuščena nam. Lahko le beremo gorniške priročnike, v katerih je zapisana vrsta koristnih napotkov, lahko se udeležimo tečajev, ki jih po večini organizirajo planinska društva in različni organizatorji pri Planinski zvezi, lahko se celo vključimo v alpinistično šolo.

Obstaja vrsta znamenj, ki nam pomagajo pri sledenju poti in nas pripeljejo do zelenega cilja. Prostora za naštevaje vsega tega je tu premalo, zato bom uporabil primer, ki vam bo to morda nazorneje prikazal. Pred kratkim sem opravil brezpotno turo, odpravil sem se k slapu Čedca nad Jezerskim in našel prehod na Vratca (1802 m) na severnem grebenu Kočne, kamor sicer vodi markirana pot od Češke kočice. Kako sem sploh vedel, da je tam prehod? Preprosto, letos sem že bil na Vratcih in sem v vpisni knjigi videl, da tam hodijo. Potem sem v plezalnem vodniku Jezersko našel skromen opis lovskega prehoda desno od slapa. Kaj vse vzeti s sabo? To je odvisno od tega, česa smo sposobni. V začetku je seveda treba imeti npr. več opreme za varovanje, pozneje - ko smo bolj izkušeni - pa manj. Brez čelade pa se ne odpravim skoraj nikamor več.

Že od daleč sem si dobro ogledal teren desno od Čedce, pa tudi nadaljevanje. Nakazovali so se prehodi v sicer precej razčlenjenem, a ne lahko prehodnem svetu. Skromna stezica se je v gručnati grapi, po kateri ves čas kaj »leti«, izgubila, višje pa sem jo v travnatem svetu redkega gozda spet našel. Sledenje do vrha, kjer je prostrano melišče, ni bilo lahko. Čemu sem posvečal pozornost? Najprej sledem, kje hodijo - te so bile bolj kot stezi podobne gamsji stečini - postavljenim možicem, požaganim vejam, nekaj dilem pri nadaljevanju poti so rešile sledi čevljev na skalah, pa

svেže sledi na drobnem rdečem melišču in še kaj. Na vrhu se je odkril prav prijeten svet redkih macenov in travic pod strmim Velikim kupom. Čez prostrano melišča sem se odpravil na levo; tam naj bi bil prehod navzgor. Že na prvi večji skali me je pričakal majhen možic, ki je potrdil pravo smer. Od tam se do Vratca ni več videlo, ker je pogled zakrival strmi skok. Sledil je vstop v zahtevnejši svet, možica pa od nikoder. Zato je bilo treba že od daleč načrtovati predviden potek vzpona, saj je od blizu to precej težje. Po najlažje prehodnem svetu sem plezal navzgor, dokler me na majhnem gre-

Špegovec pod Kočno, zadaj Grintovec

benčku ni spet razveselil možic. Pot je torej prava, le naprej! Pred mano je bilo vedno več ruševja; to je bil znak, da »stena« popušča in da bo zgoraj laže. Kmalu sem naletel na požagane veje, ki so mi spet nakazale pravo smer. Čez dokaj strm svet sem se vzpel do bolj razglednega travnatega pobočja, na katerem se je odkril lahek prehod na greben.

Kako nazaj? Zakaj pa ne kar po grebenu do Špegovca, pot do tega vrha že poznam! Žal sem imel opis tega grebena, ki mi ga je dal poznavalec teh krajev, doma in ne pri sebi (napaka!). Z Vratc sem si ogledal možnost prehoda z grebena nazaj v Makekovo Kočno, kjer sem imel avto. Polno je skokov, prav med Špegovcem in sosednjim Visokim vrhom pa gozdnato pobočje nakazuje edino(?) možnost prehoda. Sestop od Vratc do Špegovca čez vrsto skalnih stolpov in množico ruševja je bil preizkus iskanja najugodnejših prehodov z nekaj lažjimi plezalnimi detajli, ki pa ga (čeprav je lep!) zaradi gostega ruševja vseeno ne morem priporočiti. Sestop v dolino mi je po gozdnem brezpotju uspел tako, kot je bilo videti od daleč. Ob pogledu iz doline nazaj sem potem opazil, da so bili skoki tako desno kot levo, zato je bil predhodni ogled še kako koristen. Tako, prav prijetna turica, ne posebno zahtevna, nikakor pa ne preprosta.

Ob pomoči možicev na zeleni cilj

Pa ponovimo, kar smo spoznali na opisani turi. Dejstvo je, da moramo prej zbrati čim več podatkov. Danes imamo na voljo vrsto vodnikov (Planinska založba, Sidarta idr.), ki opisujejo poti v brezpoten svet. V veliko pomoč so tudi plezalni vodniki, vendar so mnogi težko dostopni, saj so izšli v majhni nakladi in so že davno razprodani (seznama vseh na enem mestu ni). Kako si z njimi pomagamo? Že pri dostopih in sestopih bomo našli vrsto koristnih prehodov. Druga stvar so lažje plezalne smeri, a le tiste do I. težavnostne stopnje. Upoštevati moramo namreč, da ima lahko plezalna smer I. težavnostne stopnje tudi mesta II. ali celo višje stopnje, torej v smeri II. stopnje lahko plezamo trojke ali še kaj težjega. Razlika je tudi v tem, ali plezamo II. stopnjo le ponekod ali več raztežajev. Opisi lažjih smeri so v plezalnih vodnikih zelo skromni, saj za alpiniste ne pomenijo posebnih težav, po njih celo sestopajo. Za nas pa opis vseeno

pomeni, da tam obstaja prehod. Tole razpredanje velja le za najbolj izkušene brezpotnike, ki se spogledujejo tudi s plezanjem in jih je zadnja leta več kot nekoč, za preostale pa niti ne - tako je tudi prav. Čeprav je največ gorskih nesreč še vedno na označenih poteh (saj je tam tudi neprimerno več obiskovalcev), tudi število nesreč na brezpotjih ni zanemarljivo. Še vedno je veliko prijetnih brezpotnih tur srednje težavnosti, ki so dostopne tudi širšemu krogu obiskovalcev.

Še smo pri zbiranju podatkov: precej koristnih informacij lahko dobimo tudi v nevodniški gorniški literaturi, seveda pa moramo vedeti, kje (sem npr. štejem Klinarjevih Sto slovenskih vrhov). Kakšen uporaben podatek za na pot bomo našli tudi na spletnih straneh, še največ jih je v arhivu Decnet konference Gore (na Gore ... ljudje). Veliko informacij lahko dobimo tudi od (domačih) poznavalcev, pastirjev, lovcev idr. O zemljevidih ne bom razpredal, imeti moramo vse in to največješe. Pomembno je tudi, da izbrani cilj vidimo vsaj na sliki, tako da si lahko začrtamo pot pristoja. Kopijo opisa imejmo seveda na turi s sabo.

Posebno poglavje je tehnika gibanja, ki spet presega okvir našega sestavka. Brezpotje je čisto drugačen teren kot nadelana pot, zato sta tudi hoja in plezanje povsem drugačna. Varneje bo, če se bomo na turo podali v spremstvu vodnika; gorski je primeren za vse terene, planinski pa »seže« tja do ocene »zahtevno brezpotje«. Od opreme bom omenil po svojih izkušnjah najpomembnejši del, to so čevlji. Ti ne smejo biti premeški (takšni so bolj za sredogorje), pač pa trši (podplat). Če imamo opremo za varovanje, jo moramo znati tudi uporabljati; kar je bolj po domače, se (ob morebitnem padcu) ne bo nujno obneslo. Kam in kdaj se podati na turo? Dolge in zahtevne ture raje opravimo poleti, ko je dan dolg, krajše jeseni. Sneg na poti nam turo po večini naredi zahtevnejšo. Sam v spomladanskem času opravljam ture do višine snega, poleti grem v Martuljkovo skupino in gore nad Sočo, jeseni pa so najprijetnejši izleti v Fužinske gore. Turo moramo dobro načrtovati, upoštevati moramo tudi to, da bo na naši poti manj koč.

Prispevka ne morem končati, ne da bi omenil še ene zelo pomembne teme, namreč varstvo in neokrnjenost narave. Ta tema je ena tistih, pri katerih se krešejo mnenja in se porajajo tudi spori.

Gre za to, da je zadeva dokaj protislovna, podobno, kot npr. velja za naravne znamenitosti: po eni strani opozarjamo nanje, na njihove posebnosti in lepote, po drugi strani svarimo ali prepovemo obisk. Pravilna pot je po mojem nekje vmes: če pokažemo na posebnost narave, moramo tudi opozoriti na pravila vedenja in se jih potem držati. Dejstvo je, da je povečano število opisov brezpotnih tur povečalo tudi obisk takšnih območij. Po drugi strani pa je tudi res, da se ekološka zavest obiskovalcev gora povečuje, poleg tega pa se večina obiskovalcev brezpotnega sveta po mojih izkušnjah vede kolikor toliko ustrezno. Seveda ni nobene potrebe, da bi bile vse poti v odročnih gorskih predelih tudi natančno opisane v vodnikih. Če nočem na turi srečati nikogar, se skriti kotički še vedno najdejo. Obstaja pa še ena izmed koristnejših plati opisovanja tovrstnih prehodov - to, da se spet hodi po poteh, ki vodijo do opuščenih planin. V zlatih pastirskih časih se je po teh poteh redno hodilo,

zdaj pa so zvečine zaraščene in komaj vidne. Lovske poti so po navadi speljane izredno duhovito (prek terena, kjer prehoda od daleč sploh ni videti) vendar nas lovci ob morebitnem srečanju ne bodo nujno sprejeli z »odprtimi rokami«.

Naj končam s primerom, kakršnih si želim čim manj: v svojem vodniku Manj znane poti slovenskih gora sem opisal pot iz Ukanca na Pršivec. Pa se je našel nekdo, ki je vso pot označil z rdečimi znamenji ter se na koncu še podpisal. Čemu je bilo to potrebno? Zakaj ne more pot ostati takšna, kakršna je bila, brez oznak? Zakaj je bilo treba ves greben med Vrhom Krnice in Briceljkom označiti z velikanskimi rdečimi znamenji? In takšnih primerov je še nekaj.

Kaj reči za konec? Če si boste zaželeli miru in samote na gorskih poteh, se odpravite v brezpotni svet naših gora. Želim vam srečno pot, čim več lepih poti in prijetnih doživetij ter naj vam pot nakazujejo kvečjemu možici in ne markacije. ●

Divji svet Rokavov